

Ирина Суботић

ТРИ ЗНАЧАЈНЕ ИЗЛОЖБЕ ИЗ АРХИТЕКТУРЕ БЕОГРАДА

THREE IMPORTANT EXHIBITIONS FROM THE HISTORY OF BELGRADE

У окриљу Завода за заштиту споменика културе града Београда приређене су последњих година три изванредно значајне студијске изложбе, тематски и концепцијски дефинисане као дијахронно посматрање архитектонских односа Београда са другим градовима у којима су приказане: Париз – Београд (споменици, куће, улице, тргови), Сведочанства и перпективе, новембра-децембра 1994, затим Архитектонске споне Београд – Праг, јула 1997. и Руски архитекти у Београду, августа 1998. (изложба је представљена најпре у Москви).

Аутор изложби и уредник свих публикација је угледни историчар уметности, Гордана Гордић, која је целокупан свој стручни рад посветила истраживањима, публиковању и заштити градске архитектуре и урбанизма и у томе имала великог успеха – тачније у оној мери у којој друштвене прилике то данас омогућују. Уз име Гордане Гордић, као аутори изложби и пратећих студија јављају се Вера Павловић-Лончарски и Тања Дамљановић. Овим студијским приступом дата је једна нова визура у посматрању историје нашег главног града, условљене интернационалном уметничком климом. Њоме се указује да су управо Француска, Чешка и Русија биле изворишта модерних токова нашег градитељства како у 19, тако и у целој првој половини 20. века, да су из тих средина долазиле нове градитељске идеје, а често и сами аутори репрезентативних, може се рећи најрепрезентативнијих, монументалних здања која дају печат европском Београду.

Изложбе су, свака на свој начин, настојале да се прилагоде комплексној материји коју обрађују, да истакну суштинске одлике сваке целине, да продубе и прошире основну тему на сва она гранична подручја која дотичу и обogaђују средишњи предмет истраживања. Тако је прва у низу,

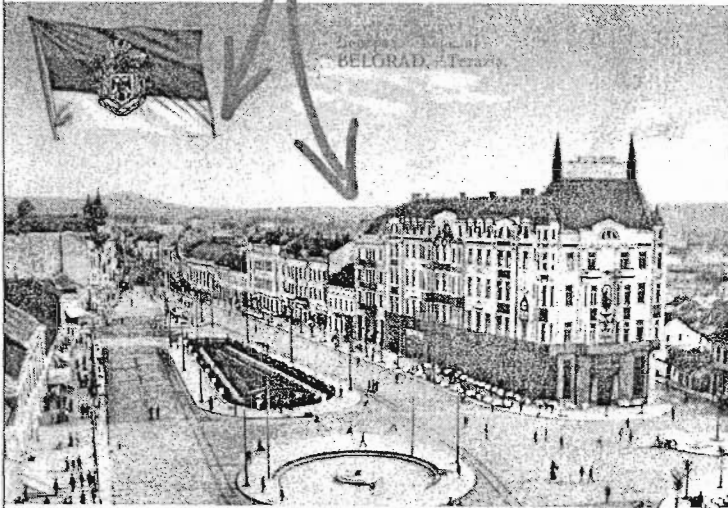
Within the Institution for the Protection of the Cultural Monuments of Belgrade, three exceptionally important study exhibitions have been organized. They were thematically and conceptually defined as a diachronic perception of architectural relations of Belgrade with other cities in which they were held: Paris - Belgrade (monuments, houses, streets, squares). Testimonies and Perspectives, November-December 1994, Architectural Links of Belgrade - Prague, July 1997. and Russian Architects in Belgrade, August 1998. (the exhibition was first presented in Moscow).

The author of these exhibitions and the editor of all publications is an outstanding art historian, Gordana Gordic, who dedicated all her work time to the researches, publishing and protection of city architecture and urbanism in which she was very successful - to be more precise, to the extent today's social circumstances allow. Together with her, the co-authors of the exhibition were Vera Pavlovic-Loncarski and Tanja Damljanovic. Having had such a studious approach, the exhibition formed a new angle of perception as regards the history of our capital, conditioned by the international artistic atmosphere. It points out that France, Czech Republic and Russia have been sources of modern tendencies of our building, both in the XIX and in the whole first half of the XX century. Those ambiances produced new building ideas and very often the authors of representative, could be rightly said, the most representative, monumental houses reflected and left a European seal in Belgrade.

Each in its own way, the exhibitions have tried to adapt to the complex matter they dealt with, to stress the essential traits of each whole, to deepen and widen the basic theme over all the bordering areas which touch and enrich the central object of the research. Thus, the first exhibition in a series was dedicated to the relations of Belgrade and Paris in the catalogue part

PARIS ПАРИЗ BELGRADE БЕОГРАД

(monuments, maisons, rues, places...) témoignages et perspectives
(сјоменици, куће, улице, пјрзови...) сведочансјива и њерсјектјиве

Centre culturel yougoslave à Paris
Centre culturel français à Belgrade

Насловне стране каталога

изложба посвећена везама Београда са Паризом у каталошком делу обухватила експонате у виду фотографија, плаката, планова, исечака из штампе, старих разгледница, гравира, текстова, писама, званичних нота и других архивских докумената који говоре о развијеним, у једном периоду чак веома пријатељским односима са Француском, на којима се израђивала визуелна слика наше престонице. Текст у каталогу подсећа на историјске и уметничке споне, почев од времена краљице Јелене Анжујске која је својом културом допринела да се српска средњовековна цивилизација приближи европским назорима, задржавајући при том своје преваходне источнохришћанске, византијске одлике. На изложби су представљени радови француских и српских архитеката школованих у Француској, као и бројни белези Првог светског рата остали у Београду: монументални Споменик захвалности Француској, једно од ремек дела великог југословенског вајара Ивана Мештровића, затим споменици Франше д'Еперуе, Алфонсу Ламартину и Ламартинов стуб у Земуну, Француско војничко гробље (као што је у Паризу подигнуто и Српско војничко гробље), затим Француска школа и Француска спомен-црква, низ јавних и приватних грађевина, урбанистичка и парковска решења итд.

Архитектонске споне Прага и Београда досежу у средину 19. века када је велики број школованих стручњака из различитих области допринео брзој европеизацији целе државе а посебно Београда који се истовремено напајао и традиционалним локалним узорима. У том је знатан удео имало неколико чешких градитеља, пре свега Јан Неволе, аутор до тада свакако највећег, Капетан-Мишиног здања (1863. године), затим Франтишек Зелени – аутор Лутеранске цркве и Франтишек Неквасил – аутор старог хотела „Славија”, а касније Јан Дубови, Јарослав Прхал, Фрањо Урбан и многи други. С друге стране, било је доста наших градитеља међу чешким ђацима и у том смислу имена Николе Добровића, Александра Дерока и Момира Корунковића пре свега, свакако су најистакнутија.

Између два светска рата радови чешких архитеката су били представљани на изложбама у Београду, а београдских у Прагу, док су бројне подигнуте зграде остале до данас знаменити траг успешне градитељске сарадње: Соколски дом, Министарство пошта, Бајлонијева пивара, Астрономска опсерваторија на Звездари, Српско-Американска, Прашка кредитна, као и Југословенска банка, и многе друге, као што су и београдски архитекти оставили трајна знамења у Прагу, посебно имајући у виду залагања Николе Добровића.

Трећа у низу, изложба посвећена руским архитектима у Београду, организована је у сарадњи са Скупштином града Београда. Та чињеница пружа извесну наду да би стручњаци, који се налазе на

encom-passed the exhibits in photographs, posters, plans, newspaper clips, old postcards, engravings, articles, official notes and other archive documents, which tell about the developed, in a certain period even very friendly relations with France, according to which the visual image of our capital was being constructed. The article in the catalogue reminds one of historical and artistic links, starting from the queen Elen of Enjou times, who contributed with her culture the connection of Serbian Medieval civilization with European outlooks, maintaining the predominant East Christian and Byzantine characteristics. The exhibition presented the works of French and Serbian architects educated in France as well as the numerous signs of the World War I left in Belgrade: a grand Monument of Gratitude to France, one of the masterpieces of Yugoslav sculptor Ivan Mestrovic, then the monument to Franch de Epereu, Alphonse Lamartine and Lamartine's column in Zemun, French Military Cemetery (similarly to the Serbian Military Cemetery built in Paris), then the French school and the French memoriaal-church, a series of public and and private buildings, urbanistic and park designs.

Architectural links of Prague and Belgrade, reach the middle of the XIX century, when a large number of educated experts in various fields of knowledge, contributed to rapid Europeization of the whole country, particularly Belgrade, which simultaneously relied on the traditional and local models. Czech constructors, first of all Jan Nevole, the author of Kapetan-Misa's Mansion, the biggest in Belgrade at the time (1863), Frantisek Zeleny, the author of the Lutheran church and Frantisek Nekvasil, the author of the old Slavia hotel, later Jan Dubovi, Yaroslav Prhal, Franjo Urbaan and many others, participated in building Belgrade a great deal. On the other hand, many constructors of ours were among the Czech students and in that sense, Nikola Dobrovic, Alexander Deroko, Momir Korunovic, above all, are certainly the most prominent of names.

Between the two World Wars, the works of Czech authors were presented at the exhibitions in Belgrade, and Belgrade ones in Prague. Numerous erected buildings have been valuable traces of the successful building cooperation so far: Sokolski dom, the Ministry of Post, Baylony Brewery, Astronomical Observatory (Zvezdara), Serbian-American-Prague credit bank and the Yugoslav Bank and many others. Belgrade architects have also left their continual traces in Prague, specially bearing in mind the name of Nikola Dobrovic.

The third exhibition in a series was dedicated to Russian architects in Belgrade and was organized together with the City Assembly of Belgrade. This fact offers some hope that experts in charge of the most responsible matters of the city management and who showed interest in this sort of work, could not only help in further research work and representative archi-

најодговорнијим местима у управи града и који су показали интересовање за ову врсту делатности, могли да помогну не само у даљим истраживањима и репрезентативним приказивањима архитектонског наслеђа, већ и да се ослоне на позитивна искуства прошлости – иако смо свесни да су времена увелико измењена. Ова изложба је могла да представи само мали део огромне архитектонске и урбанистичке баштине коју су оставили углавном руски емигранти између два светска рата. Они су били аутори или учествовали у извођењу тадашњих највећих државних здања – Министарства финансија, Министарства шума и рудника, Министарства пољопривреде и вода, Генералштаба, затим Патријаршије, неколико цркава, споменика руским и српским ратницима, бројних индивидуалних кућа и целих насеља. Стога се с правом може рећи да су изглед Београда између светских ратова формирали управо руски урбанисти, грађевинари и архитекти чије је стварање осцилирало између академске традиције и продирућег модернизма и који су били изванредно обучени за велике градитељске подухвате.

Концепцијски занимљиво постављена, ова серија студијских изложби је показала драгоцен, посебан угао изучавања и посматрања историје нашег града. Унете су новине, али управо оне откривају још много затамњених површина у сазнањима и тумачењима. У том смислу се може са нестрпљењем очекивати објављивање недавно завршене фундаменталне студије др Александра Кадијевића и мр Марине Ђурђевић о руским архитектурама у Србији, где Београд, свакако, заузима кључно место.

Док су двојезични, стручно припремљени каталози прве две изложбе штампани више као допадљиви туристички проспекти, каталог треће изложбе је студиозније конципиран и дизајниран. Може се једино зажалити што ове драгоцене публикације нису унапред осмишљене као јединствена серија по садржају и дизајну, чиме би се више истакао њихов научни карактер, а тиме би свакако цео подухват добио још више на значају.

tectural heritage presentations, but could also rely on the positive experience of the past - though we are aware times have changed a lot. This exhibition might present only a small part of the huge architectural and urbanistic tradition left mainly by the Russian emigrants between the two World Wars. They were the authors and participants in the building of the biggest state constructions - The Ministry of Finance, Ministry of Forest and Mines, Ministry of Agriculture and Waters, Military Headquarters, The Patriarchy, a few churches, the monuments to Russian and Serbian warriors, numerous individual houses and whole city settlements. Therefore, it is right to say that the look of Belgrade between the two World Wars was formed by Russian urbanists, constructors and architects, whose creations oscillated between an academic tradition and the oncoming modernism and who were magnificently skilled and educated for great building projects.

Conceptually and interestingly presented, this series of study exhibitions showed a precious, special angle of study and look at the history of our city. Some novelties have been introduced but they exposed many dark fields in our knowledge and interpretations. In this sense, one can impatiently expect the issue of the finishing fundamental study by Alexander Kadijevic and MA Marina Djurdjevic, dealing with Russian Architects in Serbia, in which Belgrade certainly has a key position.

While the double language, expertly prepared catalogues of the first two exhibitions were printed only as nice touristic brochures, the third exhibition catalogue was much more studiously conceived and designed. One can only feel pity because these valuable publications were not in advance framed as the unique series concerning the contents and design, that would surely point out their scientific character and thus the whole project would have gained in its significance.